

SZARAJAT

Kiuńdia 6.01.2005 jiłda (ałtynczy kiuńdia burunhu ajda eki miń bieszinczi jiłda).

uślarnyn azłyčłar ücziuń da ummałar ücziuń tiek jerli tillary ücziuń

Dz.u. kiuńdia 31.01.2005 jiłda (otuz burunhu kiuńdia burunhu ajda eki miń bieszinczi jiłda)

1 (burunhu) ajiryłmach

Kień resimlar

Burunhu jergia (Art.1). Szarajat jomachłejt jumuszłarny bajłahan bachmachłarbe da öśmiakbie öziüńlugin üśnün da ummałarnyn kulturasyñ ałejde bachmahyna öśmiagiń jerli tillarnyń, ałejde kyłych islat'miak tiuźlugin tiursiuńlaryñ iszanmachsyz nińdi ummałardan ałar czyhadłar ałejde machtamejt saruw da bilmiak kieńdiaruwczuıarnıñ enjannyn erklaiñmiaklarnıñ da birliklarnıñ öziüńluk erklaiñmiaginiń terytoryjanyn bu iszlargia.

Ekińczy jergia (Art.2).1. Uśnün azłyčbe, sahyszinda szarajatnyn, indialat' biolak jerlikli esawnyn, kajsylary tiugial etiad'lar kawszumach była aszartahy bajławłaryñ:

- 1) bart azrach sanawly kalmachly üśustiañ Esaw Bijlikniń;
- 2) kieńsilik była ajyryłhan kaldyčly jerliklardiañ tilbie, kulturabe hiem adiet'larbie;
- 3) tawułłunat bachma öź tiliń, kulturany da adiet'laryń;
- 4) bart any historijały birgieliginiń öź uśusunun da bart jarysy anyñ sioźlamiagina da abramahyna;
- 5) anyñ awałhy dorłary bođular jerlaryńdia haligi Esaw Bijlikniń artych nieczik juź (100) jił;
- 6) öźlaszat' uśube odźachłanhan öź bijligińdia.

2.Uślarnyn azłyčłary była indialadler aszaharty azłyčłar:

- 1) achuruslu;
- 2) czech;
- 3) letuwały;
- 4) niemicz;
- 5) armiańly;
- 6) uruslu;
- 7) slowak;
- 8) ukrain;
- 9) rabbanly.

3. Azłyhy była ummanyn, sahyszynnda szarajatnyn, bart biolak esawnyn jerlilarnıñ, kajsy tiugial etiat' aszaharty bajławłaryñ:

- 1) bart azrach sanawly tiuźlugiu üśustiañ uśnün Esaw Bijliginiń;
- 2) kieńsilik była öźgialaniat' kaldyč jerlilardian tilbie hiem adiet'larbie;
- 3) tawułłejt bachmachka öź tilni, kulturany hiem adiet'larni;
- 4) bart any ortaklyhynyn historijały ummanyn da bart jary anyñ sioźlamiagina da abramahyna;
- 5) anyñ awałhy dorłary bođular jerlaryńdia haligi Esaw Bijlikniń artych nieczik juź ił;
- 6) öźlaszat' odźachłanhan ummałarbe öź bijliklardia.

4.Ummałarnyn azłyčłary była indialad'ler aszaharty azłyčłar:

- 1) karajly;
- 2) łemkojly;
- 3) romly (kara elli)
- 4) tatarly.

Ücziuńczy jergia (Art.3). Nietiekli szarajatta barat sioź:

- 1) azłyčłar ücziuń – sahyszłanat bu uślar da ummałar azłyčłar była, kajsylar ücziuń sioźlamiak ekińczy jergiadia;
- 2) tili ücziuń azłyčłarnyn—sahyszłanat anyñ ücziuń öź til uśnün da ummanyn, kajsylary ücziuń sioźlamiak ekińczy jergiadia azłyčłarnyn.

Diortiuńczu jergia (Art.4). 1. Har bir kishi tijiszli azlychka bołat emin kiuwiuńlańmia tijiszlimie oł kishi kibik jome azlychka, a sajamach andi hiem fajdałanmach bajlanhan bu sajamachbe bu kiartilni tartmyt andan nietikli tanuwczu iszlar.

2. Bir kishidie bołamyt bołma bajlanhan, öngiariak niczek buńjaty była szarajatnyn, bildirmiak dieria öž tijiszlik ücziuń azlychka hiem bildirmia öž czyhyszmahyn, azlychnyn tiliń hiem diniń.

3. Birkiszidie boreczlu tiuwiul bildirmia öž tijiszligiń bume ołme azlychka.

4. Kiszilar tijiszli azlychka boładlar fajdałanma erkiliktiań da azatlychtan czychkan szarajattan birlej da birdiań ekinczi kiplawczularbie öž azlychtan.

Bieszinczi jergia (Art.5). 1. Tyjmajałanat iszlamia iszlarni ki kylynhej asimilacija azlychnyn kizilarni, egier iszlaniat' ałarnyn klaksiz.

2. Tyjmajałanat kyłma iszlarni ki alyszma sanyn ušlarnyn hiem ummałarnyn jeraldia tirilmiszkań azlychlar była.

Altynczy jergia (Art.6). 1. Tyjmajałanat dyskrymiejca, kajsy czyhat tijiszliktiań azlychka.

2. Erklaniuwczu odžachlar boreczlu kiotiurmia kołajly resimlar ki:

- 1) pohułama tolu da duhuru tieńszilik ekonomikanyn, džymatnyn, politykanyn da kulturanyń tirligińdia arasynda kizilarniń tijiszli azlychka da arasynda kizilarniń tijiszli artychlychka;
- 2) abramachka kizilarni, kajsylaryń tijat' dyskryminacija, duszmanlych tiek chokiumluk, egier bu kylynat kizilarni anyń ücziuń ki ałar tijiszli azlychka;
- 3) kiplamia siožlamiak arasynda kulturałarnyn.

2 (ekińczu) ajiryłmach

Tilniń kullańmahy azlychłarnyn

Jedińczu jergia (Art.7). 1. Kiszilar tijiszlilar azlychka boładlar kałanma jazmachka ož adłaryń da uruw atyn sajn jazyszlyhybe azlychnyn tilibie, ałejde jazmachka jazyszlyryda cywil turusznun da jazyszlyrynda öžlaszniń..

2. Adłary da uruw atyn tijiszli kizilar azlychka jazhan tiuwiul łacinski otijotlarba kierakli iszlamia transliteracija.

3. Tijiszli Ministeri jumuszłaryń administracijanyń aszkara iszlaryńia anlanmahy była tijiszli Ministerbe diń jumuszłaryń ałejde ušlarnyn da ummanyń azlychłaryńa kajamlych jazar nieczik kyłma transliteracija, kajsy ücziuń siož 2. pasuchta, kiorgiuziup jazyszłaryń azlychłarnyn tillaryńdia etiuwczu jergialar.

Siegizińczu jergia (Art.8). Kiszilar tijiszlilar azlychka boładlar :

- 1) awłach siožlami azlychnyn tilibie öž tirliktia da aszkara;
- 2) czekmia da alyszmachka biluwlarni azlychnyn tilińdia;
- 3) aszkartma azlychnyn tilińdia janba biluwlarni;
- 4) üwriatiuw azlychnyn tiliń tiek tilińdia azlychnyn.

Tohuzunczu jergia (Art.9). 1. Aharahy ałyna džymatnyn, janasza bijlik tilińdia, jarejt kułanma bołuszłuch tilbie, azlychnyn tilibie.

2. Bołuszłuch tilibie jarejt kyłalama jalhyz džymatłarda, kajsylaryńda san tiriluwcziular džymatnyn tijiszli azlychka, kajsysyn tili bołur kyłanhan nieczik bołuszłuch tili, tirilat' anda azrach tiuwiul nieczik 20 % (jegirmi) barłary tiriluwcziulardiań da kajsylary mierašlagiańlar Wakilliklaryńdia Jazyszlyryńda Džymatnyn, kajsysynda kyłanhan bołuszłuhu til, indialgiań irachrach „Wakillikli Jazyszlyrybe”.

3. Bołamach kyłanma bołuszłuhu tilni bielgilejt', ki kizilar tijiszli azlychka, tiugiańmialadohon 5. pasuchta, boładlar:

- 1) cziwiuriulmia odžahyna džymatnyn bołuszłuch tildia jazmach była jemiasia siož była;
- 2) kabul et'mia, czyhysz kioria, karuw ałejde bołuszłuch tildia jazmach była hiem siož była;

4. Jarawlu kijirmia kołmachny bołuszłuch tildia. Kijirmiak kołmachny bołuszłuch tildia jet' mit' jochłuch, kajsyndan czyhat ki kołmach kałyr bachmahan.

5. Karuw birmiak kyłynat har for bijlik tilińdia.

6. Bir kizidie bołałmyt kajiryłma kyłmachten kiertilik kiora jumuszcha hiem bujručka czyharhan bijlik tilińdia, egier kieriakli tierkriak any kyłma, ki bołałhej tierkriak iszłagiań.

7. Safek bahynmach bołat jazmach kioria kyłhan bijlik tilińdia.

Onunczu jergia (Art.10). 1. Jazmach Wakilligi Jazyszlarha kyłat juriutiuwcziu Wakilligiń Jazyszłarnyn tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da ummanyn azłychłaryna, czyhysz była kieniaszi dżymatynyn.

2. Czyhysz, kajsy ücziuń ajtmach 1. pasuchta, borczu bołma kicziligińdia birgiań wakilligiñ tijiwcziu sany tiriluwcziularniń dżymatynyn, bunda san tiriwczziularniñ tijiszlılar azłychka, kajsyłarnyn til bohur kułlanhan nieczik bołuszłuch tili, dahy da tudżurmahy kieniaszniń biermia kabuł kijirmia bołuszłuch tilni fordan kiorgiuźmiakbie azłychynyn tiliń, kajsy bohur bołuszłuch tilbie.

3. Tiugiatmiak ałynya jazmachny Wakilligi Jazyszlarha tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da dżymatynyn azłychłaryna czyhysz, kajsy ücziuń sioźłamiak 1 pasuchta. Tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da ummanyn azłychłaryna bołałyr ajama tawusmachny jazmachny Wakilligi Jazyszlarha, egier czyhysz tiugial et' mit' kieriaklaryń jazhan 2. pasuchta.

4. Tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da ummanyn azłychłaryna ajajejt tiugiatmiagiń jazmachny Wakilligi Jazyszlarha, egier san tiriluwcziularińdiań dżymatynyn tijiszli azłychka, tili kajsynyn bohur kułlanhan nieczik bołuszłuch tili azrach 20% barłary tiriluwcziularińdiań bu dżymatynyn.

5. Ajamachka tiugiatmiagiń jazmachny Wakilligi Jazyszlarha kieniaszi dżymatynyn bołałyr ijmia sarnaw administracijały tioriagia.

6. Tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da ummanyn azłychłaryna czyhyszyna kieniasz dżymatynyn jyłys etiat' dżymatny Wakilligińdiań Jazyszłarnyn.

7. Tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da ummanyn azłychłaryna machtar, anłanmach była tjiszli ministeribe jumuszłarnyn askar administracijany, jołunda kajamlykny, kyłych kiońdiarmiakni Wakilligi Jazyszłarnyn ałejde kiorgiuźluk czyhyszynyn, kajsynda sioźłamiak 1. pasuchta, kiorgiuziadhon kicziligińdia biergiań jaratadohon birdiań identyfikacyja dżymatny (indiuw wojewódtwany, indiuw powiatny, indiuw dżymatny) ałajde biluw, kajsy ücziuń sioźłamiak 2. pasuchta.

kyłmachny kioriumlar

Onbirynczi jergia. (Art.11). 1. Dzymatta jazhan Wakilligi Jazyszlarha iszlewczilargia wakilligińdia dżymatynyn, bołuszłuhu birlıklardia dżymatynyn ałejde dżymatynyn birlıklaryńdia da budżetny iszlamiaklardia szahat acyłma üstiw tanyszlych bołuszłuch tilni biliuwczziular ücziuń bu dżymatta. Kadaha biermia üstiw ałajde anyn bijikligiń machtejdler riesimlar tijiszli kadahałaryn tiolawlaryńniń iszlewczilarniń öžerkiańmiakniń.

2. Biluw bołuszłuch tilni jachasłanat dypłom, hiem ekińczy kahytłar.

3. Tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da ummanyn azłychłaryna machtejd, anłamach była tijiszli ministeribe jumuszłarnyn jaratyw da östiumiakkia jołunda kajamlykny, jachasłanat dypłomłarny, hiem ekińczy kahytłarny, kajsyłar ücziuń sioźłamiak 2. pasuchta, kiorgiuziup bar tiliń azłychłarnyn.

Onekińczy jergia. (Art.12). 1. Üstiwlu adiet'li adłar tilińdia azłychłarnyn jarejt atałma janasza:

1) kień kułlanhan adłarybe szaharłarnyn, sałarłarnyn hiem fizjograficzny obiektłarnyn,

2) adłarybe oramłarnyn

– tutzuruwczu esaw tilińdia bunjat była boj riesimlarniń.

2. Üstiwlu adłar, kajsyłar ücziuń sioźłamiak 1. pasuch, jarejt adłama anczech jerlandia dżymatłarnyn jazyłhan kieczinmiakkia tijiszli ministeribe diń jumuszłarnyn ałejde ułsłarnyn da

ummanyn azlychłaryna dżymatnyn. Jazyszłaryna, kajsy jerylaryńdia kułłanat inđiawlar azlychłarnyn tilińdia, inđialgiań irachrach „dżymatłarnyn Jazyszłarbe”. Jazmachny Jazyszłaryna dżymatnyn kylať tijişzli ministeri diń jumuszłarnyn aľejde ułusłarnyn da ummanyn azlychłaryna czyhyszyna dżymatnyn kieniaszinia, kajsy jerylaryńdia kułłanadłer, bahadohon 7. pasuchny hiem 1-7. pasuhyn 13. jergianiń.

3. Ŭstiawlu adłar, kajsyłary ũcziuń sioźłamiak 1. pasuchta, bołałmyť bajłanma wachłarha 1933-1945 jirlarynyn, inđialgiańlar chanłych była Ŭcziuńdziu Niemicznĩ Rzeszanyń hiem Baw Socjalistłarnyn Kieniaszczilarnĩ Respublikałary.

4. Ŭstiawlu adłar, kajsyłary ũcziuń sioźłamiak 1. pasuchta, jarejt kijirmia biutiũ jeryńdia dżymatnyn aľajde őzgia da orunłarda.

5. Ŭstiawlu adłar, kajsyłary ũcziuń sioźłamiak 1. pasuchta, syjindarhanłar adłardan son esaw tilińdia da bołałmadłar jazyłma ajyrycz.

6. Tudźurmahy ũstiawlu adnyn tilińdia azlychnyn jazyłat sajin jazmachłarha kibik tilniń azlychłarnyn.

7. Ŭstiawlu ady szaharnyn hiem sałanyn, aľejde ekińdzi fizjograficzny obiektłarnyn azlychnyn tilińdia bołałat bołma tudźurhan czyhysz była dżymatnyn kieniaszi była, egier:

1) san tiriluwczular bu dżymatnyn tijişzli azlychłarha azrach tiuwiul 20% barłary tiriwczulardiań bu dżymatta, hiem egier ornunda tirilgiań, tudźurumach była, ũstiawlu ad orunha azlychnyn tilińdia ajtyndy konsultacijałarda, resimlańgiań machtałhan jergiadia 5a szar. 2 szarajatta kiuńdia 8.03.1990 jiłda oźwakilligi dżymatnyn (Dz.U. 2001 jiłda Nr. 142, poz. 1591, kieczriak ałyszchan 1), egier artych nieczik jarymy tiriluwczulardiań bu orundan aładłar ũlusz konsultacijałarda.

2) czyhysz kieniaszi dżymatnyn kabuť et'kiań Komisijabe Adłarnyn Orunłarnyn hiem őzgia orunłarnyn aczchan szarajat była kiuńdia 29.08.2003 j. kień kułłanhan adłar ũcziuń hiem őzgia orunłarnyn (Dz. U. Nr. 166, poz. 1612).

8. Tudźurma ũstiawlu adłaryń oramłarnyn azlychnyn tildia kajam etiad'lar riesimlar szarajatnyn, kajsy ũcziuń ajtyłat 7. pasuch, pkt 1.

Onũcziuńdziu jergia. (Art.13). 1. Dżymatnyn kieniaszi kiorgiuziat' czyhysz, kajsy ũcziuń sioź art. 12. jergia 7. pasuchta, baszłamahyndan tiriwczilarnĩ dżymatnyn tijişzli azlychłarha hiem oź baszłamachtan. Egier czyhysz tijiwcziu adyn orunnun tirilmiszniń, kieniaszi dżymatnyn borczłu burunrach kieniszmia bu jumuszta tirywczularbie bu urunnun kyłcha była machtahan 5a. jergia 2. pasuch, szarajatnyn ozerklianmiak ũcziuń dżymatnyn.

2. Kieniaszi dżymatnyn kiorgiuziat' czyhysz, kajsy ũcziuń sioźłamiak 12. jergia 7. pasuch, tijişzli ministerina diń jumuszłarnyn aľejde ułusłarnyn da ummanyn azlychłaryna bułuszłuhu była wojewodanyń.

3. Czyhysz, kajsy ũcziuń sioźłamiak 12. jergia 7. pasuch, borczłu tutuwłama:

1) tudźurmahy kieniasziniń dżymatnyn kijirmiagińdia ũstiawlu adnyn orunha hiem fizjograficzny obiektłarha;

2) durhu adamahy kień kułłahan orunnun hiem fizjograficzny obiektłarnyn esaw tilińdia;

3) egier fizjograficzny obiekt bołsa bahysz kiońdiarmiakniń wojewodztwołarnyn, jerylaryńdia kajsyłarnyn obiekt tabuťat;

4) sahyszłahan adamahy ũstiawlu adnyn tilińdia azlychnyn;

5) sioźłasziagi jetmieknĩ kieniaszmachnyn, kajsyłary ũcziuń ajtmach jergia11 da. 12 jerigia7. pasuch, 1. pkt.;

6) biluw tijmiak ũcziuń finansly kijirmiakni ałyszynmachny.

4. Kołmach kabuťet'mia bahysz szirinlik etiad' tiugial etilgiań egier ajtmahan bahysz ũcziuń, kajsyłary ũcziuń sioźłamiak 3. pasuch, wachtynda otuz (30) kiuń kiuńgia dieria czychmachtan bahysz kabuťet'mia.

5. Borczłu wojewodanyń symarłama tijişzli ministerinia diń jumuszłarnyn aľejde ułusłarnyn da ummanyn azlychłaryna czyhysz, kajsy ũcziuń sioźłamiak jergia 12. 7. pasuch, kieczriak tiuwiul nieczik kieńsi 30 (otuz) kiuńdia kiuńdiań kabuťet'kiań any, czyhara biermia őz

bahyszyn. Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna symarłejt Komisyjaha Adłaryn Orunłarnyn da Fizjograficzny obiektłarnyn czyhysz bahyszmachka. Komisija Adłaryn Orunłarnyn da Fizjograficzny obiektłarnyn kiorgiuziat' tijiszli ministerinia diń jumuszłarnyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna oź bahyszyn, ortałamach była tijiszli ministeriniń administracijaly jumuszłarnyn aszkar, fordan tansztyrmachtanson czyhysz była.

6. Ŭstiwlu ady orunnun hiem fizjograficzny obiektyn tilińdia azłychnyn sanałat tudžurhan, egier kałdyrhan jazhan Jazyszyna dżymatłarnyn.

7. Jazmach, kajsy űczuiń sioźłamiak ust.6, tawusłejt tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna, kabuł et'miaktiańson jachszy bahysz Komisijanyn Adłary Orunłarnyn da Fizjograficzny obiektłarnyn.

8. Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna ajamar jazmachny Jazyszyna dżymatłarnyn űstiwlu ad orunnun hiem fizjograficzny obietłarnyn tilińdia azłychnyn hiem jyłys etiar adyn bu Jazyszłardan, egier bołur bajłanhan adyna wachtyndan 1933-1945, łakabłahan chanłyč była Ŭczuińcziu Niemicziń Rzeszabe hiem Baw Socjalistłarnyn Kieniaszczilarniń Respublikałarnyn.

9. Ajamachka tawusma jazmachny, kajsy űczuiń sioźłamiak 6. pasuch, da jyłys etmiak, kajsy űczuiń sioźłamiak 8. pasuch, kieniaszinia dżymatyn jumuszłuchłejt sarnaw administracijany tioriaġia.

10. Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna, anłanmahy była tijiszli ministeribe administracijaly jumuszłarnyn machtar, jołunda kajamłyč była, űrniaklar kieniasziń dżymatyn:

1) jazmachka dżymatny Jazyszyna dżymatłarnyn;

2) tudžurmach űczuiń űstiwlu adamach űczuiń orunnu hiem fizjograficzny obiektłarnyn tilińdia azłychnyn

– ałyp sanamachka kiczilikli jazmach biluwniu syjyndyrhanłarny Jazyszyn da dżymatłarnyn.

11. Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna, anłanmach była tijiszli ministeribe administracijaly jumuszłarnyn, machtamar, jołunda, kajamłyč była, kyłyč kiecziniakni Jazyszłarny dżymatyn ałajde kiczilikli jazmach biluwniń syjidyrhan bu Jazyszta, kiorgiuziadohon machtamahyn wojewódtwonyn da powiatyn, kajsyłary jerlaryńdia tabułat bu dżymat, ady dżymatyn, kień kułłanhan adyn orunnun hiem fizjograficzny obiektyn jemiasia űstiwlu adyn azłychnyn tilińdia.

12. Tijiszli ministeri transport jumuszłarynyn, anłamach była tijiszli ministeribe diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna da tijiszli ministeribe administracijaly jumuszłarnyn, machtar, jołunda kajamłyčynyn, kicziliklarni tijiwcziu tochtatmachny bielġilar űśniu da łuchotłar űśniu űstiwlu adłarny tilińdia azłyčłarnyn, kiorgiuziadohon kicziligińdia ułłuch da styl otijotłarynyn adłaryn esaw tilińdia da tilińdia azłyčłarnyn.

Ondiortiuńcziu jergia. (Art.14). San była tiriliwczularniń dżymatyn tijiszli azłyčłaka, kajsy űczuiń sioźłamiak 9. jergia 2. pasuch, 10.jergia 4 pasuch da, 12. jergia 7. pasuch pkt 1, tijiszli anłama san tudžurhan bijliktiań nieczik jet'miek sondrahy ummały taraturłuchnun.

Onbieszińczu jergia. (Art.15). 1. Kyjaślar bajłahan kiońdiarmiakbie da fajdałanmabe jeryńdia dżymatyn bołuszłuch tilni ałejde kyjaślar bajłahan kiecziniagi była űstiwlu adłarnyn, kajsyłary űczuiń 12 jergia.1pasuch, tilińdia azłychnyn eltiat', , bahadohon ust. 2, dżymatyn biudžeti.

2. Kyjaślar bajłahan ałyszmach była biluwlu łuchotłarny, czyhadohonłarny tudžurmachtan űstiwlu adłaryndan orunnun hiem fizjologiczny obiektłarnyn azłychnyn tilińdia, eltiat' budžety bijlikniń.

Onałynczy jergia. (Art.16). Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłyčłaryna bujurat kiocziurmiakni bu szarajatny azłyčłarnyn tillarrinia.

Ajiryłmach ücziüncziu (3)

Jaratuw da kultura

Onjediñczy jergia. (Art.17). Iszlat'miak bołałmychny kiszilarniñ tijiszli azłyçłarha üwriatiuwgia tiliñ azłychnyn hiem tiliñdia azłychnyn, ałejde bołałmychny bu kiszilarni üwriatiuwgia historyjany da kulturany azłychnyn kylynat anduw była da bunjat była szarajatta kiuñdia 7.09. 1991 j. Jarytuw ücziüñ (Dz. U. 2004 jıldan Nr. 256, poz. 2572, Nr.273, poz.2703 i Nr.281, poz. 2781)

Onsiegiñczy jergia. (Art.18). 1. Erklaniuwcziu odzachłar askara borezłu kiotiurmia jaraszly ekmielik nisznan była tajandyr była iszlarni kunuszturhan abrawha, bachmachka da ösniakkia özlaşzmiakni kulturasy azłyçłarnyn.

2. Ekmielik była, kajсылary ücziüñ siozłamiak ust. 1. bołałat kiczilik była nisznanly achcza hiem ekiñczilikia:

- 1) isz kulturany odzachłary, artystłarnyn katyłhanyma da jaratmachnyn azłyçłarnyn tiek artystłarnyn kierakliginia kajsy astry kierakli azłychnyn kulturaha;
- 2) biermiak achcza , kajsy jumuszłejt bachmachka özlaşzmiakniñ kulturany azłychnyn;
- 3) bitiszłamiak bitiklarni, jazyszłarny da bastyrmachłarny tiliñdia azłyçłarnyn hiem esaw tiliñdia, bastyrhan tiek ekiñczy technikanyn jazmahynda remież da awazyn;
- 4) tajanmach telewizijanyn programalarny da radio audycyjalarny iszlamiak azłyçłarba;
- 5) abramach orunlarny bajłahan kulturabe azłyçłarnyn;
- 6) czyrachczy kajamlyk;
- 7) kieczit'miak bitikligiñlarni tiek kahytlarny kulturany tirligiñ da artystłaczy azłyçłarnyn;
- 8) adieplamiak ulanlarny da egit' elanni iszlat'miak kiopsiu formałarda;
- 9) anlatma biluwni azłyçłar ücziüñ;
- 10) ekiñczy programalar, kajsy iszladiadlar nisznanlar, kajсылary ücziüñ siozłamiak ust. 1, tiek tajandyładlar üstiamiakni jerlilikli azłyçłarnyn.

3. Dotacjalar, kajсылary ücziüñ siozłamiak ust. 2, aczyłmachkanlar ulusztia bijlikniñ budzetynda, kajsybe dysponentbe bart tijiszli ministeri diñ jumuszłarnyn ałejde uluslarnyn da ummanyn azłyçłaryna, bołaładlar oczahałama aczchan konkursnu. Tijiszli ministeri diñ jumuszłarnyn ałejde uluslarnyn da ummanyn azłyçłaryna har jil aszkartat anduwłarny kiecziniñmiakni jumuszłarda tijiwcziu szoçaldamachny dotacijalarny, kajсылar ücziüñ siozłamiak ust. 2. Resimlar jergialardia. 14-18 szarajatnyn kiuñdiañ 24.04.2003 j. iszlar ücziüñ askaranyn da wolontariacjalar ücziüñ (Dz. U. Nr 96, poz. 873 tiek 2004 j. Nr. 64, poz. 593, Nr 116, poz. 1203 i Nr 210, poz. 2135, kiorialejt' jaraszly.

4. Ekmieliklarbie, kajсылary ücziüñ siozłamiak ust. 1, bołaładlar bołma dahy tirjaklar symarłahanlar budžettan birlikniñ özwakillikniñ terytoryjanyn odzachłyçłarha hiem instytucijalarha, iszlawczuıargia saruwłarny kunłuch etiawczuılar abramachka, bachmachka da ösniakkia kulturany özlaşzmiagiñ azłychnyn.

5. Dotacijalar, kajсылary ücziüñ siozłamiak ust. 2, bołaładlar kabuł et'mia odzachłalar azłyçłarnyn hiem kiensilikli anlanmach azłyçłarnyn kulturaha kulturany instytucijalar. Resim jergia. 73 pasuch. 4 szarajatnyn kiuñdiañ 26.11 1998 j. askara achczalarnyn (Dz. U. Z 2003 j. Nr 15, poz. 148, anlatuwlanat kołajcza.

Ajiryłmach diortiuñcziu (4)

Jerli tili

Ontohuzunczu jergia. (Art.19). 1. Jerli tili sahyzynda szarajatnyn, sajyn Europeanyn Kahytbe Tillarniñ jerli hiem Azłyçłarnyn, sanałat til, kajsy:

- 1) adiet'larbia kułlanat bu bijlikniñ jerlilary była, kajсылardan tiryłat' azrach bary ulustan biutiñ bijliktia;
- 2) ajyryłhan bijlikli tildiañ, kirit' bu til dialeklarha bijlik tilgia, tillarynia migrantlarnyn.

2. Jerli tilbie zahyzynda szarajatnyn iñdialat' tili kaszublarnyn. Resimlar jergia. 7-15 jazylat kołajcza, anyn ücziüñ ki sanny tirywczuılar dzymatnyn, kajсылary ücziüñ siozłamiak art. 14, tijiszli

anłama san kiszi sioźlejd'ler jerli tilbie, wakilliklagiej tudzurhan nieczik jetmiek sondrahysy ummały jazmach.

Egirmińdzi jergia. (Art.20). 1. Iszlat'miak szarajatny dunjanyn sioźlejdohonłarny tilbie, kajsy üczuń sioźlamiak art. 19 üwriańmiakkia bu tilni hiem bu tildia iszlaniat' ałej da nieczik machtamahan szarajatta ajtchan jergia. 17.

2. Boreczu erklaniuwcziu odźachłarnyn kiotiurmia kołajły ekmieliklar nisan była tajandyрма iszlarni ki bachchej da öskieje til, kajsy üczuń sioźlamiak. 19 jergia.. Resimlar.18 jergia. 2 da 3 pasuch tiek. 5 pasuch bamahanat kołajcze.

3. Ekmieliklarbie, kajsyłary üczuń sioźlamiak ust.2, boładler dahy ekmieliklar symarhanlar budžettan oźwakilliktiań terytoryjanyn odźachłarha hiem instytucijałarha, iszlakmiakczylar saruwlarny jumuszczułar bachmachka da öšmiaginia tilniń, kajsy üczuń sioźlamiak 19.jergiadia.

Ajryłmach bieszinci (5)

Odźachłary jumuszlarha azlychłarnyn ułusłarnyn da ummałarny

Egirmi burunhu jergia (Art.21). 1.Odźach była enjannyn wakilligiń jumuszlar była kuczmachłarnyn szarajatbe bart tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułusłarnyn da ummanyn azlychłaryna.

2. Tijiszli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułusłarnyn da ummanyn azlychłaryna kicziliktia:

- 1) jałczitat iszlat'miachkia tiuźlukniu da kieriaklamiaklarni azlychłarnyn baszłab iszlarni azlychłarha da tiuziumia programalar tijiwcziu;
- 2) bachmachka da öšmiakkia özłasziń, kulturany da tilni azlychnyn, biutiuń inandyrmahybe jerlilikniń itegracijasyń kiszilarniń tijiszli azlychłarha,
- 3) iszlat'miak resimni ki bar kiszilar bołhej birlej abajłamahanlar bahynmadohon nińdi ułuscha alar tijiszli;
- 4) birdiań iszlejť tijiszli odźachłarbe, kajsyłary jaratmydłar biurialťmia bołamychłarnyn azlychłarnyn;
- 5) iszlatiat' inczkialamiak da tijmiaklarni bołamychłarnyn da ummałychłarnyn azlychłarnyn, ałejde iszlat'miak resimni, kajsy üczuń sioźlamiak pkt 1 lit. B;
- 6) ummałatat biluwlarni azlychłar üczuń tiek alarnyn kulturany, ałejde baszlejť tińťmiaklar tiryłmiagi üczuń azlychłarnyn, ałejde bartme dyskryminacija, kajsy üczuń sioźlamiak 6 jergia. 1 pasuch, anyń symahyn tiek nieczikligiń da strategijany ki bołmahej bundi iszlar;
- 7) kiotiurat' iszlarni abramachka da öšmiakkia tilni, kajsy üczuń sioźlamiak 19 jergia.

Egirmi ekińdzi jergia. (Art.22). 1. Saruwlaryna wojewodanyń tijiszli:

- 1) jarasztyrma jeryńdia wojewódtwanyn kajamny odźach enjannyn erklamiagiń, iszlamiaklawczułarnyn saruwlarny azlychłarha;
- 2) kiotiurulmiak iszlamiaklarni ki kylynhej szarajat azlychłarnyn da uturu iszlargia ki bołmahej kietiargiań szarajatlary da bołmahej dyskryminacija kiszilarniń tijiszli azlychłarha;
- 3) kiotiurulmiak iszlamiaklarni czieszmiakkia soruwlarny azlychłarnyn;
- 4) kiotiurulmiak iszlamiaklarni ki kabuľet'kiejlar szarajat kiszilar, kajsyłary sioźlejdler tildia, kajsy üczuń sioźlamiak. 19 jergia.

2. Nisan była iszlamiakkia saruwlarny, kajsyłary üczuń sioźlamiak ust. 1, wojewoda iszlejť birdiań odźachłarbe oźwakillikniń terytoryjanyn da dżymatly odźachłarbe, kiczilik była odźachłarbe azlychłarnyn, tiek bahyszylat programalarny azlychłarha, ałejde bachmachka da öšmiakkia tilni, kajsy üczuń sioźlamiak 19 jergia, iszlat'kiań jeryńdia bu wojewódtwonun.

3. Wojewoda bołalat resimliamia tutuwczunu jumuszcharha azlychnyn ummalarnyn da ulusun 35 jergia kiora szarajatnyn kiuńdiań 5.06.1998 j. enjannyn erklańmiakniń wojwództwoda (Dz. U. Z 2001 j. Nr 80. poz. 872, kieczragi ałyszmachbe) bielgilimiagiań wachtcha.

Egirmi üczińcziu jergia. (Art.23). 1. Jaratyłmat Ortakły Komisija Erklańniń da Azlychnyn Ummanyn da Ułusun nieczik odzach bahysz-kieniaszczi Prezesnyn Kieniasziniń Ministerłarnyn, indialgiań irachrach „Ortakły Komisyjabe”.

2. Saruwlarha „Ortakły Komisjanyń” tijiszli:

- 1) ajtmachłama bahyszny jumuszłarda iszlat'miakni tiužluk da kieriaklarnia azlychlarnyn, alejde kyjasłamych kylychny iszlat'miak bu tiužluklarni tiek jazmachny kieniaszlarni resimdia iszlarniń ki bołhej inandyrhan iszlat'miak tiužlukniuń da kieriaklikniń azlychlarnyn;
- 2) bahyszłamach programalarny kunłuch etiuwczialar jaratmachka bajławlarny bołuszuwczułarny bachmachka da ošmiakkia öziulugiuń kulturanyń azlychnyn tiek bachmachka da ošmiakkia toprach tilni;
- 3) bahyszłamach sahyšłalarnyn tiužluklu jazyszłalarnyn tijuwczu jumuszun azlychnyn;
- 4) bahyszłamach bijikligiń da anduwlarnyn ülaszmiakni ekmieklarni bielgilagiań bijlikniń budžetta tajandyrmachka iszlarni kiemlagiań abramachka, bachmachka da ošmiakkia jerli tilni;
- 5) kiotiurmiak iszlarni ki bołmahej dyskryminacija kiszilarniń tijiszli azlychka;

3. Nisanba iszlat'miakni öž saruwlarny Ortakły Komisija:

- 1) iszlejt' birdiań odzachlarbe administracijanyń erkiacijakniń da ož erkiacijniń terytorijanyń tiek klamiakli odzachlarbe dzymatnyn;
- 2) bołalat burulma instytucijałrha üwriat'kiań ortałaryna tiek odzachlarha dzymatnyn kiczilikbie sorma bahysz, jumusznu, ekspertyzany hiem biluwniu;
- 3) bołalat indiamia iszlamiakkia ož iszlaryńdia wakilliklarni ož tansychnyn terytorijanyń odzachlaryń dzymatnyn üwriat'kiań ortałaryń.

Egirmi diortiuńcziu jergia. (Art.24). 1. Katłamyna Ortakły Komisijaha kiriad'lar:

- 1) kiszilar odzachlarnyn administracijanyń erkiacijakniń:
  - a) tijiszli ministerinyń diń jumuszłalarnyn alejde uluslarnyn da ummanyn azlychlaryna,
  - b) tijiszli ministerinyń jumuszłalarna askara administracijanyń,
  - c) tijiszli ministerinyń jumuszłalarna kulturanyń da abramachka ulusun kałdyhyna,
  - d) tijiszli ministerinyń jumuszłalarnyn jarytuwnun da adieplamiakniń,
  - e) tijiszli ministerinyń jumuszłalarnyn askara achczalychynyn,
  - f) tijiszli ministerinyń jumuszłalarnyn iszniń,
  - g) ministerinyń rastlychnyn,
  - h) tijiszli ministerinyń jumuszłalarnyn icztiaginiń,
  - i) tijiszli ministerinyń jumuszłalarnyn emińlikniń dzymatnyn,
  - j) tijiszli ministerinyń jumuszłalarnyn artyn Resimniń,
  - k) Baslych Prezesny wakilligi statyczynyn,
  - l) Kieniaszi Abramachnyn Sahynczyn Czengiaszmiakniń da Syzławlaryń,
  - m) Aharahy Kancelaryjanyń Prezesnyn Kieniaszi Ministerłarnyn;
- 2) kiszilar azlychlarnyn sanda:
  - a) eki kishi azlychnyn achurusnun,
  - b) bir kishi azlychnyn czechnyn,
  - c) eki kishi azlychnyn letuwanyń,
  - d) eki kishi azlychnyn niemiczniń,
  - e) bir kishi azlychnyn armiannyń,
  - f) bir kishi azlychnyn urusun,
  - g) bir kishi azlychnyn słowaknyn,
  - h) eki kishi azlychnyn ukrainanyń,
  - i) bir kishi azlychnyn rabbannyń,

- j) bir kishi azlychnyn karajlarnyn,
  - k) eki kishi azlychnyn lemknunun,
  - l) eki kishi azlychnyn romanyn,
  - m) bir kishi azlychnyn tatarlarnyn;
- 3) eki kishi dzymatnyn kajsylary siozlejdt'ler tildia, kajsy ucziun siozlamiak .19 jergia;
- 4) jazywcy Ortakly Komisijanyn, kajsy bart iszczibie wakillikniñ, kajsy jumuszczuchlejt tijiszli ministeriny diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna.
2. Prezes Kieniaszcziniñ Ministerlarnyn indiatiat' da jebieriat' buwunlarny Ortakly Komisijanyn czyhysz byla tijiszli ministeriny diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna.
3. Tijiszli ministeri diñ jumuszlaryna alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna bildiriat' odzachlarny, kajsylary ucziun siozlamiak 19 jergiadia, klak ucziun czichmachka Prezescha Kieniaszcziniñ Ministerlarnyn czyhyszbe, kajsy ucziun siozlamiak 2.pasuchta
4. Odzachlar, kajsylary ucziun siozlamiak ust. 1 pkt. 1, askartadler tijiszli ministeriha diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna öz kandydatlarny bolma buwunlarba Ortakly Komisijaha wachtynda 90 (tochsan) kiuniundia kiundiañ kabulet'kiañ bildirmiakni, kajsy ucziun siozlamiak ust. 3.
5. Indialgiañ azlychlär, kajsylary ucziun siozlamiak. 2 jergiadia, tiek dzymat, kajsy siozlejdt' tildia, kajsy ucziun siozlamiak 19 jergiadia, askartadlar tijiszli ministeriha diñ jumuszlaryna alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna öz kandydatlarnyn buwunlarha Ortakly Komisijada, kajsylary kijiszli bu azlychka hiem dzymat siozlawczu tildia, kajsy ucziun siozlamiak 19 jergiadia, sanda machtahan bu azlychka hiem bu dzymatcha nieczik jazhan ust. 1 pasuch 2 hiem 3 pasuch, wachtynda 90 (tochsan) kiun kiundiañ kabulet'kiañ biluwniu, kajsy ucziun siozlamiak ust.3.
6. Egier wachtynda machtahan ust. 5 kajsyde azlych hiem dzymat, kajsy siozlejdt' tildia, kajsy ucziun siozlamiak 19 jergiadia, askartmas öz kandydatlarny hiem askartyr san kandydatlarny özgia niczik jazhan kolajcza bu azlychka ust. 1 pasuch 2, a dzymatcha ust. 1 pasuch 3, ol fornu tijiszli ministeri diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna kiorgiuziat' bu azlychka hiem dzymatcha bahyszmachka öz kandydatlarny buwunlarha Ortakly Komisijaha, kajsylary kijiszli bu azlychny hiem dzymatny. Egier ajtmahan azlychbe hiem dzymatba bahyszyn wachtynda otuz (30) kiundia kiundiañ kiorgiuzgiañ tijiszli ministeribe diñ jumuszlaryna alejde uflaryna da ummanyn azlychlaryna kandydatlarny, kieriaklamia bahyszny jaratmejt iszlagiañ.
7. Czyhyszta, kajsy ucziun siozlamiak ust. 2, tijiszli ministeri diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna kiorgiuziat' kandydatlarny buwunlarha Ortakly Komisijanyn ancach kizilarni askartchan odzachlarbe, kajsylary ucziun siozlamiak ust. 1 pasuch 1, tiek azlychlärbe hiem dzymatba, kajsy siozlejdt' tildia, kajsy ucziun siozlamiak jergia 19, bahadohon ust. 6, alejde kandydatcha jazywcyha Ortakly Komisijanyn.

Egirmi bieszinci jergia. (Art. 25). 1.Tijiszli ministeri diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da uflun azlychlaryna czyhat Prezescha Kieniaszcziniñ Ministerlarnyn czyhyszbe jebiermiakkia buwunnu Ortakly Komisijada egier:

- 1) bowun öz klagibie kajyrylat bawundan Ortakly Komisijadan;
  - 2) odzach hiem azlych hiem dzymat siozlawczu tildia, kajsy ucziun siozlamiak jergia 19, kajsysyn kishi bart buwun, tijiszli ministeriha diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da ummanyn azlychlaryna, bunjatly czyhyszbe ki jebiermia buwunnu Ortakly Komisijadan;
  - 3) tioria tiorialadi buwunnu awanczylych-awanczylych isz üciun iszlagiañ borcztan öz sahysztan.
2. Buwunluch Ortakly Komisijada tiugiatilat' egier buwun ölat'.
3. Egier tiugiatilat' buwunluch Ortakly Komisijada hiem cychmach buwunnun, Prezes Kieniaszcziniñ Ministerlarnyn, czyhysz ucziun tijiszli ministeriny diñ jumuszlarnyn alejde uflarnyn da uflun azlychlaryna, indiejt' ekiñczini buwunnu Ortakly Komisijanyn. Resimlaryñ jergia 24 ust. 2-7 jazylat kolajcza.

Egirmi altynczy jergia. (Art. 26). Kieniaszczy Ministerłarnyn bołat kijirmia katlamachka Ortakly Komisijaha, jołunda kajamlyknyn, kiszini administracijanyn odzahan dan ekińczyni kiszildiań, kajsylary ucziun jazhan jergia. 24 ust. 1 pasych 1. Indiat'miakkia da jebiermiakkia buwunnu Ortakly Komisija kioriajt' jaraszly jazyszyn jergia 24 ust. 2, 3 da 7 tiek jergia 25.

Egirmi jedińczy jergia. (Art. 27). 1. Birdiań baszlawczubarbe Ortakly Komisijanyn boładlar kiszil tizizli ministerinyn diń jumuszłarnyn ałejde ułslarnyn da ummanyn azlychlaryna tiek kiszil azlychnyn tiek dzymatnyn siozlawczular tildia, kajsy ucziun siozlamia jergia. 19, sajłahan buwunlarba Ortakly Komisijanyn, kajsy ucziun siozlamia jergia. 24 ust. 1 pasuch 2 da 3.
2. Birdiań baszlawczubarbe Ortakly Komisijanyn indiat' da jebieiat' Prezes Kieniaszczyniń Ministerłarnyn czihyszcha tizizli ministerinyn diń jumuszłarnyn ałejde ułslarnyn da ummanyn azlychlaryna.

Egirmi siegizińczy jergia. (Art. 28). 1. Isztyryłmachlar Ortakly Komisijanyn boładlar tiuwiul tansychrach nieczik bir for aly (6) janhyja.

2. Isztyryłmachlarny isztyrat birdiań baszlawczubarbe, boładohon kiszibie tizizli ministerinyn diń jumuszłarnyn ałejde ułslarnyn da ummanyn azlychlaryna, oż baszlawczu byla hiem czihysz byla birdiań baszlawczu byla, bołuwczu kiszibie siozlawczu tildia, kajsy ucziun siozlamia jergia. 19.

3. Nizhan byla iszlat'mia ortak jumusznu azlychnyn da dzymatnyn siozlawczu tildia, kajsy ucziun siozlamia jergia 19, birdiań baszlawczu, boładohon azlychnyn da bu dzymatnyn kiszibie, bołat indiat'mia isztyryłmachlarny, kajsylarynda ulusz alylar eńdi buwunlar Ortakly Komisijanyn, kajsylary ucziun siozlamia jergia. 24 ust. 1 pasuch. 2 da 3, jumusz bart tirkinie ajtchan artychsy buwunlarha Ortakly Komisijanyn birdiań baszlawczube.

4. Nizhan byla iszlat'mia birgi jumusz erkiainiń administracijanyn, birdiań baszlawczu, boładohon kiszibie tizizli ministerinyn diń jumuszłarnyn ałejde ułslarnyn da ummanyn azlychlaryna, bołat indiat'mia isztyryłmachlarny, kajsylarynda ulusz alylar eńdi buwunlar Ortakly Komisijanyn, kajsy ucziun siozlamia jergia 24 ust. 1 pasuch 1. Jumusz tirkinie ajtchan kałhan buwunlarha Ortakly Komisijanyn birdiań baszlawczube.

5. Jumuszlar, kajsylary ucziun siozlamia ust. 3 da 4, ałejde bahyszlar, kajsylary ucziun siozlamia jergia 23 ust. 2 ajtchanlar Prezezcha Kieniaszczy Ministerłarnyn birdiań baszlawczube.

6. Kiczylikli szarajat isziń Ortakly Komisijanyn machtamlejt, jołunda kiońdiarmiakniń, Prezes Kieniaszczyniń Ministerłarnyn.

Egirmi tohuzunczu jergia. (Art. 29). 1. Buwunlarha Ortakly Komisijanyn jumuszłuchet'mit' tiolaw bołmach ucziun buwunlarbe Ortakly Komisijanyn.

2. Kiszilargia odzahnyn azlychnyn tiek dzymatnyn siozlawczu tildia, kajsy ucziun siozlamia jergia. 19, ulusz alat iszildia Ortakly Komisijanyn jumuszlejt kajtarmach tijmiakni jołnun da konmachnyn, cziniiczik jazhan resimlardia tijiwczu ułłuchnu tiek bajlawlarnyn tudzuruwnun tizizlikni jumuszłuchczu iszlewcziulargia , kajsylary iszlejd'ler bijlikli hiem oż tansychlarnyn jalhyzachka budzetnyn jumuszłuch jołuwczularha jeryndia bijlikniń, cziharmachkan buńjat byla jergia. 77, 5) par.2 emgiakniń Kodeksyn.

Otuzunczu jergia. (Art. 30). 1. Jumuszłuchnu odzachly-techniczny iszlaryń Ortakly Komisijanyn inandyrat wakillik jumuszłuchczu tizizli ministerinyn diń jumuszłarnyn ałejde ułslarnyn da ummanyn azlychlaryna.

2. Kujaslar jumuszłachlama Ortakly Komisijanyn jabuadlar bijlikniń budzetan ulushtiań, kajsybe kajamlyklanat tizizli ministeri diń jumuszłarnyn ałejde ułslarnyn da ummanyn azlychlaryna.

Otuz burunhu jergia. (Art. 31). 1. Odzachlar administracijalarnyn erkiainiń, oż erkiainiń terytorijalarnyn tiek odzachlar azlychlarnyn tiek dzymatnyn jumuszłuchlawczy tilbie, kajsy ucziun

sioźlamiak jergia 19, borczłular symarłama tijiszli ministeriha diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummany azłychnyn, anyn czyhyszcha, biluwlar kałhan anyn iszlaryńdia bu odźachłarnyn tijuwczu sytuacyjanyn azłychnyn tiek dżymatnyn zioźlawczu tildia, kajsy ücziüń sioźlamiak jergia 19, hiem iszlat'miakni saruwlarny azłychnarha hiem bachma da öśmiakni tilni, kajsy ücziüń sioźlamiak jergia 19.

2. Jazmach biluwnu, kajsy ücziüń ust. 1, tijiszli bahyszmachka Ortakły Komisijabe.

3. Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyn ałejde uśłarnyn da ummanyn azłychnyn anynchłejt, tansychnrach tiuwiul nieczik bir for eki jyłha, raport tijiwcziu turusznun azłychnyn Esaw Bijligińdia, kiorgiuziadohon biluwlarni, kajsyłary ücziüń sioźlamiak ust. 1. Raport tijiszli bahyszmachka Ortakły Komisijabe.

4. Raport birdiań bahyszbe, kajsyłary ücziüń sioźlamiak ust. 3, symarłahanlar Kieniaszinia Ministerłarnyn, a son – mohormadanson raportnu Kieniaszczibie Ministerłarnyn – aszkartmachłejdler Tijiszli ministeribe diń jumuszłarynyn ałejde uśłarha da ummaha azłychnyn formada elektroniczny.

Otuz ekińdzi jergia. (Art. 32). Odźachłary admistracijanyń erkiajniń, öz erkiajniń terytoryjanyn tiek odźachłar tiuwiul erkiajniń borczłu symarłama wojewodaha, niszán byla bahyszmachka, jazyszłarny tijiszli programalarny iszlat'miagiańlarni ałarnyn tijiszlikbie jerylaryńdia wojewódstwonun, tijiwcziu azłychnyn hiem bachmachka da öśmiakniń tilniń, kajsy ücziüń sioźlamiak jergia 19, achczalychkan biutiuńlej hiem ülusztiań aszkara ekmiklikniń.

Ajiryłmach ałtynczy (6)

Ałyszynmachlar resimlardia borczlejdlar, aszuwly resimlar da sonhuczu

Otuz ücziünczi jergia. (Art. 33). (ijilgiań).

Otuz diortiuńczi jergia. (Art. 34). Szarajatta kiuńdiań 7.09.1991 j. jarytuwnun systemada (Dz. U. 2004 j. Nr 256, poz. 2572, Nr 273, poz. 2703 da Nr 281, poz. 2781) 13 jergiadia üstiejt' ust. 6 da 7 czynłamachta:

„6. Tijiszli ministeri jumuszłarynyn jarytuwnun da adieplamiakniń ałynyr iszlamiaktiań niszánha inandyрма bołalmachny üwriat'mia üwriatiuwcziularni tiek kabulet'mia üwriatiuw bitiklarni kieriaklikkia üwriatiuw juwłargia da aszkaranyń orunłaryna, kajsyłary ücziüń sioźlamiak ust. 1.

7. Tijiszli ministeri jumuszłarynyn jarytuwnun da adieplamiakka ałynyr iszlamiaktiań niszánha czekmiakka biluwniu historyja ücziüń, kultura ücziüń, til ücziüń da adiet'lar ücziüń dińliklarniń uśłarnyn da ummanyn azłychnyn tiek dżymatnyn sioźlawczu jerli tildia.'.

Otuz bieszińczi jergia. (Art. 35). Szerajatta kiuńdiań 29.12.1992 j. radio ücziüń da telewizija ücziüń (Dz. U. 2004 jıldan Nr 253, poz. 2531) kijiryłat' aszahartahy ałyszmachlar:

1) jergia 21:

a) w ust. 1a üstiat' pasuch. 8a czynłamachta:

„8a) tińtmiak kierakligiń azłychnyn uśusun da ummanyn tiek kiszilarniń sioźlawczular jerli tildia, andade emitacija programalarny biluwlarnyn tillaryńdia azłychnyn uśłarnyn da ummanyn tiek jerli tillarni;”

b) ust. 2 ijilgiań pasuch 9;

2) jergia. 30 üstiat' ust. 4a czynłamachta:

„4a. Indiatadohon programalarnyn kiszilaryń ijynłarnyń emitacija iszlawczular programalarny tillardia azłychnyn uśłarnyn da ummanyn tiek jerli tildia, dyrektorlar ijynłarnyn iszyryrłar kiszilarni, kajsyłary sajlahan dżymatnyn odźachłarbe uśłarnyn da ummanyn azłychnybe tiek dżymatnyn sioźlawczu jerli tildia.”

Otuz altynczy jergia. (Art. 36). Szarajatta kiuńdiań 4.09.1997 j. kajamdałarda administracijany erkiajniń (Dz. U. 2003 j. Nr 159, poz. 1548, kieczli ałyszmachbe 4)) kijirylat' aszahartahy ałyszynmach:

1) jergia 5 pasuch 25 kabuletat' czynłamach:

„25) dińliklar tiek ułslarnyn da ummanyn azłychnyn;”;

2) jergia 30 kabuletat' czynłamach :

30 jergia. Kajam dińlikniń tiek ułslarnyn da ummanyn azłychnyn kuczat jumuszlar:

1) kioralmiaklarni Bijlikniń Katolicki Jegiuwbe tiek özgia jegiuwlarbie da dińlikniń bawlarbe;

2) bajlanhan bachmachbe da aczyłmachbe kulturany özlaszniń ułslarnyn da ummanyn tiek bachmachbe da aczyłmachbe jerli tilni.”.

Otuz jedińczy jergia. (Art. 37). Szarajatta kiuńdiań 7.10.1999 j. esaw til üczuń (Dz. U. Nr 90, poz. 999, kieczriagi ałysztyrmachbe 5) jergia. 2 pasuch 2 kabuletat' czynłamach:

„2) bołalmahyn ułslarnyn da ummanyn azłychnyn tiek kiszilarniń siozlawczular jerli tilbie.”.

Otuz siegizińczy jergia. (Art. 38). Szarajatta kiuńdiań 29.08.2003 j. bijlikli adlar üczuń orunłarny da fizjograficzny orunłarny (Dz. U. Nr 166, poz. 1612) art. 5 ust. 1 po pkt 5 üstiejt' pkt „6) czynłamachta:

„6) jazywczy Ortakly Komisijany Erkiajniń da Ułslarnyn da Ummanyn Azłychnyn, tiuziulmiagiań buńjat była riesimniń jergia 23 szarajatny kiuńdiań 6.01.2005 j. ułsunun da ummanyn azłychnyn üczuń tiek jerli til üczuń (Dz. U. Nr 17, poz. 141).”

Otuz tohuzunczu jergia. (Art. 39). Tijiszli ministeri diń jumuszłarynyń ałejde ułslarnyn da ummanyn azłychnyn bildiriť odzachłarny , kajsyłarynda siozłamiak jergia. 24 ust. 1 pasuch 1, tiek odzachłarnyn azłychnyn tiek dżymatłarny siozlawczular tildia, kajsy üczuń siozłamiak jergia. 24 ust. 1 pasuch 1, tiek odzachłarnyn azłychnyn tiek dżymatnyń siozlawczular tildia, kajsy üczuń siozłamiak jergia., 19, klak üczuń czichma Prezescha Kieniaszcziniń Ministerłarnyn czyhyszbe, kajsy üczuń siozłamiak jergia. 24 ust. 2 wachtynda 60 (ałtymysz) kiuńniń kiuńdiań aszkartmachnyń szarajatnyń.

Kyrchynczy jergia. (Art. 40). Jumuszlarha kuczchan riesimlarbie szarajatnyń, kajsyłary kabuť et'kiańlar tudżurmach była borczu Esaw Bijlikniń ratyfikowatit'kiańlar örtialakli bazłychnyn była jazhan szarajatta szert'lar była öziarada ułslarnyn, kułłanat tudżurmachlar bu szert'laryń.

Kyrch burunhu jergia. (Art. 41). Iszlewczilar wakillikniń jumuszławczu tijiszli ministeriny jumuszłarynyń kulturanyń da abramachka ułsunun kałdyhyna inandyрмаuczu kiuńgia dieria aszkartmachnyń szarajatnyń iszlat' miakni saruwlarny jazmachten tiuzluklarniń ułslarnyn da ummanyn azłychnyn iszlaniad'lar bu kiuńbie iszlewczularbia wakillikniń jumuszławczu tijiszli ministeriny diń jumuszłarynyń ałejde ułslarnyn da ummanyn azłychnyn. Riesim jergia. 23 1) jumuszłahun Kodeksnyń kiorejt' jaraszly.

Kyrch ekińczy jergia. (Art. 42). 1. Mały wakillikniń jumuszławczu tijiszli ministeriny jumuszłarynyń kulturanyń da abramachka ułsunun kałdyhyn kunłuch etiuwczular iszlat' miakka saruwlarny jazmachten tiuzluklarniń azłychnyn iszlaniad'lar kiuńdiań aszkartmachnyń szarajatnyń małybe wakillikniń jumuszławczu tijiszli ministeriny diń jumuszłarynyń ałejde ułslarnyn da ummanyn azłychnyn.

2. Finansłarnyn ekmieliklar syjindyrhan ulusztia 24 budżetnyń bijlikniń kultura da abrawuch ułsunun kałdyhyn ajyrhan iszlat' miakka saruwlarny jazmachten tiuzluklarniń azłychnyn tiek tajandyrmachka czyharma wachtychłarny jerli tildia kaładlar jyłysztyrhan

kiuńbie aszkartmachnyn szarajatnyn ũlusz dieria 43 bijlikniń budžetyn dińliklar tiek ułusłarnyn da ummanyn azlychłaryna.

Kyrch ũczyuńcziu jergia. (Art. 43). Szarajat kiriat' tirlikkia achierdiań ũcz janhyj kiuńdiań aszkartmachtan, czyharadohon jergia. 36, jergia. 39, jergia. 41 da jergia. 42, kajsylary kiriat' tirlikkia kiuńbie aszkartmachnyn.

-
- 1) Ałyszynmach birlikli ińdialgiań bitikniń szarajatnyn kałdyłar aszkartchan Dz. U. 2002 j. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz.558, Nr 113, poz 984, Nr 153, poz. 1217 da Nr 214, poz. 1806, 2003 j. Nr 80, poz 717 da Nr 162, poz. 1568 tiek 2004 j. Nr. 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203 da Nr 167, poz. 1759.
  - 2) Ałyszynmach birlikli ińdialgiań bitikniń szarajatnyn kałdyłar aszkartchan Dz. U. 2003 j. Nr 45, poz. 391, Nr 65, poz. 594, Nr 96, poz. 874, Nr 166, poz. 1611 da Nr 189, poz. 1851, z 2004 j. Nr. 19, poz. 177, Nr 93, poz. 890, Nr 121, poz. 1264, Nr 123, poz. 1291, Nr 210, poz.2135 da Nr 273, poz. 2703 tiek 2005 j. Nr 14, poz. 114.
  - 3) Ałyszynmach birlikli ińdialgiań bitikniń szarajatnyn kałdyłar aszkartchan Dz. U. 2001 j. Nr 128, poz. 1407, 2002 j. Nr 37, poz. 329, Nr 41, poz. 365, Nr 62, poz. 558, Nr 89, poz.804 da Nr 200, poz. 1688, 2003 j. Nr 52, poz. 450, Nr 137, poz. 1302 da Nr 149, poz. 1452 tiek 2004 j. Nr 33, poz. 287.
  - 4) Ałysztyrmach birlikli ińdialgiań bitikniń szarajatyn kałdyłar aszkartchan Dz. U. 2003 j. Nr 162, poz. 1568, da Nr 190, poz. 1864, tiek 2004 j. Nr 19, poz. 177, Nr 69, poz. 624, Nr 91, poz. 873, Nr 96, poz. 959, Nr 116, poz. 1206, Nr 238, poz. 2390, Nr 240, poz. 2408 da Nr 273, poz. 2702.
  - 5) Ałysztyrmach ińdialgiań szarajatnyn kałdyłar aszkartchan Dz. U. 2000 j. Nr 29, poz.358, 2002 j. Nr 144, poz. 1204, 2003 j. Nr 73, poz. 661 tiek 2004 j. Nr 92, poz.